

A tömeggondnok megbizotti hűsége.

Irta: *Dr. Weissberger Imre.*

A m. kir. Kúria bírói megnyilatkozásai iránt érzett osztatlan. tisztelet, akár elvi döntésekről, akár csupán a konkrét jogalkalmazás megnyilvánulásairól van szó, még akkor sem zárja ki a kritikát, ha nem pusztán jogszabályok alkalmazásáról, hanem a jogszabályokkal kapcsolatos erkölcsi kérdésekről dönt a legfelsőbb bírói fórum. Sőt éppen az objektív bírálathoz teherpróbájában keresztülment jogi vagy erkölcsi normák azok, amelyek az étellel és a köztudattal a legérősebben összeforrnak.

Ezeknek az előrebocsájtását tartottam szükségesnek akkor, amikor a m. kir. Kúriának egy egészen friss keletű ítéletével szemben foglakok állást és állásfoglalásomat a *contra bonos mores* fogalomkörének értelmezése diktálja. A curiai döntés mélyen érinti a közhitelt, az idegen vagyon hűséges kezelésének és talán az ügyvédi etikának elfogadott alapelveit is.

Egy csődügyben keletkezett a szóbanforgó ítélet (Kúria P. VII. 2362/1934.), tehát a tételes jog ama ágazatában, melyben a jogorvoslati rendszer korlátozott volt folytán ritkábban nyílik alkalma a legfelsőbb bíróságnak elvi megnyilatkozásokra. Annál értékesebb az ezúttal kínálgató bírálati alkalom.

A tényállás az, hogy egy csődbejutott nagyüzem tömeggondnoka, nyilván a csődválasztmány tudtával, az egész üzemi berendezést végrehajtásilag lefoglaló bérbeadókkal szokatlan és feltűnő megállapodást létesített. A megállapodásnak kiinduló pontja az, hogy a bérbeadók konstatálják, hogy a tömeggondnoknak, mint a csődöt megelőző kényszeregyezségi eljárásban kirendelt vagyonfelügyelőnek hátralékos vagyonfelügyelői díjak fejében 11.000 pengő jár; úgy ezen összeget, mint a külön kielégítési joggal terhelt berendezési tárgyakra eső tömeggondnoki díjak fejében 14.000 pengőt és végül ugyancsak a tömeggondnoknak, mint a kényszeregyezségi eljárás alatt működő zárgondnoknak, 6 hónap alatt kifejtett zárgondnoki tevékenysége fejében 24.000 pengőt a bérbeadók elismernek s bár a megállapodás konstatálja, hogy sem a tömeggondnoki, sem a zárgondnoki díjak bíróilag megállapítva nincsenek, ennek dacára az összes felsorolt tételek kifizetését a tömeggondnokkal szemben magukra vállalják. A bérbeadók ajánlata mindehhez még hozzáfűzi, hogy *a tömeggondnoki díjra vonatkozó megegyezés teljesen független a bírói megállapítástól és hogy ugyanez áll a megállapodásban elismert zárgondnoki díjakra is, amelyek „szabad egyezkedés tárgyát képezik”*. Dacára a szabad egyezkedési jog hangsúlyozásának, a bérbeadói ajánlat mégis jónak látja a jogcím külön részletezését is, mondván, hogy e díjak zárgondnoki bevezetés, üzemvezetés, zárgondnoki számadások elkészítése, a végrehajtási bíróság által elrendelt azonosítási eljárásnál való közreműködés stb. fejében illetik meg zárgondnok-tömeggondnokot.

Maga a csődtömeg javára a megállapodás formaszerűleg semmiféle szolgáltatást nem köt ki, *kedvezményezettként egyedül a tömeggondnok szerepel: tömeggondnoki, ex- vagyonfelügyelői és ex-zárgondnoki minőségében.* Feltételként a bérbeadók pedig csupán csak azt kötötték ki, hogy az általuk és más hitelezők által is lefoglalt berendezési tárgyakat akár bírói árverésen *egy tételben*, akár más értékesítési módozat mellett ők, a bérbeadók vegyék meg és hogy a csődbejutott üzem a bérleményből záros határidőre tényleg kivonuljon. A tényállás teljességéhez hozzátartozik még azon körülmény leszögezése, hogy a végrehajtató bérbeadóknak 200.000 pengőre rugó követelésük tekintetében jogerős végrehajtásuk lévén, az árverés megtartásának semmiféle törvényes akadálya nem volt, hogy továbbá a bérbeadóknak birtokában volt a jogerős kilakoltatási ítélet, sőt az erre vonatkozólag elrendelt végrehajtás is. Ezek szerint a bérbeadók a tömeggondnokkal létesített megállapodásban látszat és forma szerint lényegileg semmi olyat nem kötöttek ki és semmi olyat nem kaptak, amihez végrehajtható bírói határozatokon alapuló jogaik amúgy is ne lettek volna, *kivéve az egy tételben való árverezést.*

Épp ezért feltűnő, hogy harmadik személy, aki éppen a csődbejutott vállalatnak súlyosan károsult bérbeadója, egyben pedig szenvedő hitelezője, olyan fizetéseket — tömeggondnoki, zárgondnoki, vagyonfelügyelői díjakat — vállalt magára, amelyek őt egyébként nem, vagy csak csekélyebb részben terhelték; feltűnő a szokatlanul magas díjak összegszerű elismerése, minek segélyével úgy a tömeggondnok, mint pedig a bérbeadók útját vágják annak, hogy a tömeggondnoki és zárgondnoki díjak számszerűsége bíróilag állapíttassék meg.

Nyomban feltolakszik itt az a kérdés, hogy mi indíthatta a bérbeadókat arra, hogy az őket feltétlenül megillető törvényes és vitathatatlan jogaik gyakorlásáért cca 50.000 pengőt fizessenek egyáltalán, különösen pedig a tömeggondnoknak, ahelyett, hogy ezeket az obligókat a csődtömeggel, mint a voltaképen szerződő féllel szemben vállalták volna magukra? Hiszen a *csődtömegnek* kellett a bérletből kivonulnia! A megállapodás tartalma és a tömeggondnok vagyongazdálkodási és megbízotti minősége azt tették volna logikussá, hogy ő a kikötött vagyoni előnyöket a csődtömeg részére biztosítsa, míg a saját díjazásának kérdését az erkölcsi és jogi biztosítékokkal körülbástyázott bírói megállapítás útjára terelje. És a kavargó kérdések sorozatából valósággal kiütközik az a probléma is, hogy viszont a másik oldalon mi indíthatta a bérbeadókat arra, hogy ellenszolgáltatásaikat kizárólag a tömeggondnok javára kössék le, még pedig nyilvánvalóan azzal a tendenciával, hogy segédkezet nyujtsanak ahhoz, hogy az általuk kötelezett díjaknak akár elvi, akár összegszerű megállapítása a törvényes bírói fórumok előtt elvonassék? Jogszerű szerződési szándék mellett a bérbeadóknak valóban mindegy volt, hogy a bérleményből való kivonulásért kinek teljesítenek fizetést, a tömeggondnoknak-e,

avagy a logika szabályai szerint a csödtömegnek, amely a bérbeadókkal szemben a kötelezett és így a szerződő félként való szereplésre hivatott fél volt?

Alig lehet feltételezni, hogy a bérbeadóknak ne lett volna egyéb gondjuk, mint a tömeggondnok minden irányú tevékenységének díjazása, ennek a díjazásnak biztosítása és a bírói revízió alól való elvonása. A normális, vagy legalább is a szokatlanságtól ment pszichológiai háttér is ellentmond egy oly megállapodásnak, amely nem a vele jogviszonyban álló fél, hanem ezen fél jogi képviselőjének díjazására koncentrálja a maga szolgáltatásait és bevégzett tényeket akar teremteni az ügyvédi díjazás tekintetében! Az ilyen deplacirozott kétoldalú megállapodások aggályt keltenek s a szokatlan kedvezményezés mögött joggal titkos rugókat és a megbízó javára elérhető előnyök feladásával járó háttérrel sejtjenek. Maga a pusztán tény azonban, hogy a különböző tömeggondnoki díjazások — beleértve ezek összegszerűségét is — és az árverés kontemplált eredménye között junktim állított fel, kétségtől a tömeggondnoki képviselet inficiálását eredményezte, mégha a megállapodás nem is jelentett a tömeggondnok részéről a büntető-jogszabályokba ütköző oly tevékenységet, mely az árverésre vonatkozó összeheselés jellegét viselte magán. De az illegális díjazás látszatát és lehetőségét teremti meg az olyan megállapodás, mellyel a bérbeadó, beékelődven a bérlő és annak jogi képviselője közötti jogviszonyba, a közadós bérlőt terhelő költség-kötelezettségeket vállal magára feltűnően aránytalan összegben és ezek teljesítését a bérlő ellen kitűzendő árverés eredményének a maga javára való eldőlésétől teszi függővé. Súlyosodik a megállapodáshoz tapadó gyanú abban az esetben, ha az, aki a nagy honoráriumokat kapja és pedig fellebbezhetetlen összegben, nem más, mint a tömeggondnok, — vagyis olyan személy, aki a vagyonkezelés természetéből kifolyólag pozitív irányban volt köteles gondnokoltjának vagyoni érdekeit előmozdítani és oltalmazni, aki azonban a részére biztosított tetemes díjazás folytán legalább is kötelességellenes passzivitásba sodortatott az árverés körül. Mert a tömeggondnoknak kötelessége a tömegvagyon elárverezése esetén propaganda, sajtóbéli hirdetések és a nyilvánosság minden megengedett eszközének igénybevételével megfelelő árverési versenyről gondoskodni és az árverésnek lehető legjobb eredményére törekedni. Már pedig ennek a kötelezettségnek teljesítése a megállapodás folytán a tömeggondnok érdekeivel diametriálisan ellenkező.

Hozzá tartozik a tényállás lényegéhez még az is, hogy a bérbeadók a díjazás feltételül kikötötték az *egy tételben való árverési vételt* és annak megengedését, ami szintén alkalmas volt az árverés eredményének in peius való befolyásolására. Az egy tételben való vásárlás a verseny kizárását vagy korlátozását szolgálta, joggal számítván a bérbeadó arra, hogy a nagy összegre tehető árverési vételnek készpénzben való letétele a versenyképes vevők számát apasztja, ha ugyan a versenyt egyáltalában ki nem zárja. A tételként való,

kisebbségi összegekért eszközölhető vásárlási lehetőség ellenben a verseny-chance-ait fokozza és a jobb eredmény biztosítására alkalmas.

A bérbeadók mindezeneken felül a tömeggondnok hozzájárulásával még abban a beneficiumban is részesültek, hogy az előnyös tételek biztosítására előzetesen letétbehelyezett 30.000 pengőn felül *joguk volt saját követelésük erejéig hitelbe árverelni*. Ez a hitelbe vásárlási lehetőség, mely a választmány elé terjesztett ajánlatokból kimaradt, egészen egyedülálló pozíciót juttatott a bérbeadónak a készpénz-vásárlásra utalt versenytársakkal szemben; ez pedig a tömeggondnok hozzájárulása nélkül meg nem történhetett. *Itt tükröbben látható az okozati összefüggés a tömeggondnok részére biztosított abnormis díjazások és a hitelezői érdekekkel ellentétben álló szerződési megállapodás között, melynek rendeltetése az árverési tömegnek — titkos és nyílt előnyökkel való felruházás révén — a bérbeadók kezére való juttatása lehetett.*

A tömeggondnoknak kötelessége volt mindazon anyagi szolgáltatásokat, amelyeket a bérbeadók az egy tételben való árverési vásárláshoz és a vételár hitelezéséhez való tömeggondnoki hozzájárulásért nyújtottak, az általa képviselt csődtömeg, nem pedig a maga részére igénybevenni. Kézenfekvő, hogy a bérbeadók a most felsorolt lényeges szívességeket fizették meg — hiszen az egyiket kifejezetten kötötték ki feltételül, a másikat pedig *via facti* kapták meg — és éppen ezért volt köteles a tömeggondnok ezeket az értékeket a csődtömegnek elszámolni és kiadni. Ami ezekben az összegekben a bírói díj-megállapítás várható mértékét meghaladta — valóságos superquota — kétségkívül illegális elvonás gyanánt jelentkezik. Kardinális tévedés a m. kir. Kúria azon indokolása, hogy e díjak átvállalásának kikötésével a tömeggondnok a tömeget mentesítette. Mert a mentesítés csakis oly mérvben következett be, amilyen mérvben ezen díjak a csődtömeget, illetőleg a zárgondnoki díjak tekintetében a foglaltatókat terheltek. Ennek a mértéknek a meghatározása pedig a bírói megállapításra tartozott, hiszen mindkét rendbeli díj megállapítására — bírói kinevezésen alapuló funkcióról lévén szó, — a bírói megállapítás és annak mértéke irányadó. Ebben a bírói megállapításban minden illegálitás elhárításának törvényes biztosítóka bennrejtett. Am a tömeggondnok és a bérbeadók között létesült megállapodás éppen ezen legális út elkerülését mozdította elő a bérbeadóknak nyújtott, de a verseny korlátozása folytán a csődtömeg szempontjából károsnak tekinthető ügyleti szívességek vagy mondjuk szolgáltatások ellenértéke fejében. *Az összefüggések magyarázatra nem is szorulnak, mert a szertelen díjak elismerésének és kifizetésének „szilárd” jogi alkata és kötelező ereje nyomban összeomlik, ha az egy tételben való megvásárlás meghiúsul!*

A tömeggondnok bona fidesét érinteni nem óhajtom; merőben jogi, ténybeli és elvi alapon állók és látók a csődjogi közérdek szempontjából veszélyt a tömeggondnok és a bérbeadók között létrejött szerződésből kiütköző inkompatibilitásban és főleg abban a tendenciában, amely világosan a tömeggondnok törvényes elszámolási kötele-

zetségének meghíúsítását s a tömeggondnoki és zárgondnoki díjazásnak a törvényes fórumok elől való elvonását célozta. Ennek a megengedhetetlen célnak függvénye a szerződés alakja és konstrukciója is. Mert a tömeggondnok itt a csódtömeg vagyonát érintő anyagi kérdések tekintetében saját személyében lépett fel szerződő félként és ezzel kilépett a megbízotti jogkörből. Részben ennek is tulajdonítható a Kúriának állásfoglalása, mely végeredményében megfosztotta a hitelezőket és a csődbíróságot a vagyonkezelői minőségéből folyó elszámoltatás jogától.

Itt érkezünk el ahhoz a ponthoz, amelynél már a bíróságok háltatták szavukat. Úgy a csődbíróság, mint pedig a budapesti kir. Itélőtábla csődügyi tanácsa kötelezte a tömeggondnokot arra, hogy a szerződésileg felvett összegből 43.500 pengővel és annak kamataival a csódtömegnek elszámoljon és kötelezte a csódtömeggondnokot ezen összegeknek bírói letétbehelyezésére azzal a lapidáris indokolással, hogy a bérbeadókkal létesített szerződéses megállapodások nem adnak jogot a tömeggondnoknak arra, hogy a lefizetett összegeket jóváhagyott elszámolás és bírói felhatalmazás nélkül, a vele együtt aránylagosan kielégítendő tömeghitelezők hátrányára saját díjkövetelésének kielégítésére fordítsa.

A m. kir. Kúria az alsófokú ítéletek megváltoztatásával ki-mondotta, hogy a tömeggondnok által felvett összegek nem tárgyai a csődszamadásoknak. A Kúria abból indult ki, hogy a kifizetéseket a bérbeadók saját vagyonukból teljesítették, még pedig az árverési vételáron felül és miután a bérbeadók nem voltak adósai a vb. részvénytársaságnak, hanem ellenkezőleg, nekik volt a vagyonbukott r. t. ellen 200.000 pengőt meghaladó követelésük, ennél fogva a tömeggondnok csupán azon tény alapján, hogy ő a maga részére kikötött szolgáltatásokat elfogadta, még nem kötelezhető a felvett összegek elszámolására. *Felvetette azonban a magyar kir. Kúria azt a kérdést, hogy vajjon a teljesített fizetések ellenében a tömeggondnok nem mondott-e le a tömegnek valamely jogáról, nem áldozta-e fel a tömegnek valamely vagyoni értéket jelentő érdekét és ezáltal a fizetések nem olyan természetűek-e, hogy azok a tömeg javára teljesítettnek tekinthetők.* Erre azonban a Kúria szerint a perben nem merültek fel adatok, minthogy az ingóságoknak egy tételben való eladását a végrehajtás foganatosítására illetékes bíróság rendelte el és minthogy a háztulajdonosok az ingóságokat szabályszerűen megtartott árverés útján vették meg 155.000 pengőért és a bérlemény kiürítése is bíróilag rendeltetett el. A tömeg érdekeinek sérelméről a jelen esetben a Kúria szerint nem lehet szó azért sem, mert a bérbeadók sajátjukból, kifejezetten a tömeggondnok részére teljesítették a fizetéseket és így ezáltal a tömeg nem károsodott, ellenkezőleg, minthogy ő ugyanezen díjakat a tömegtől nem kérte, a többi hitelező előnyösebb helyzetbe került. Mindezeknél fogva a fizetett összegek nem tekinthetők a tömeghez tartozó vagyontárgyaknak, következésképp a tömeggondnok azokról számot adni nem köteles.

Sajnos, a Kúriának majdnem minden mondatával szembe kell szállnunk. Mert nem azon múlik a csődtömeg netáni sérelme, hogy a tömeggondnok harmadik személy vagyonából és harmadik személyektől kapla-e vagyonfelügyelői, zárgondnoki és tömeggondnoki díjait, hanem azon, hogy ezekre a díjakra vagy azok egy részére egyáltalában és mily mérvben lehetett a tömeggondnoknak jogszerű igénye és fedezete a csődtömeggel szemben. És azon múlik a megállapodás erkölcsös vagy erkölcstelen volta, hogy nem olyan mérvben ismertettek-e el a harmadik személy részéről ezek a díjösszegek, hogy már az aránytalanság maga is a tömeggondnok illetéktelen kedvezményezésének jelenségét tüntette fel a csődtömeg rovására, vagy mint a budapesti kir. Tábla mondja: „a vételár terhére” és ebből folyólag a kérdéses összegek egészben vagy részben nem olyanok-e, amelyek szertelen és indokolatlan ügyvédi díjazások formájában vonattak-e el attól a csődtömegtől, amellyel a bérbeadók érdekeltségi és szerződési viszonyban állottak és amelynek vagyontárgyaira a megtámadott megállapodás vonatkozott?

Világos dolog, hogy nem a kifizetett összegek formai tulajdonjogáról van szó, hanem a kifizetések erkölcsi és jogi alapjáról. Ha az én ügyvédemet az ellenfél fizeti, a jogcím és az összegek ellenőrzése nélkül nem vagyok köteles e fizetéseket tudomásulvenni vagy pusztán a kifizetés és a tulajdon alapján lemondani annak megvizsgálásáról, hogy az ügyvéd részére történt juttatások nem haladták-e meg a törvényesen igényelhető mértéket, nem voltak-e tehát ezek a szolgáltatások az ügyvéd lepenzelésének jellegével bírók. Még élesebb elbírálás alá esik az, ha, mint a jelen esetben történt, a tömeggondnok, mint köz megbízatásban eljáró ügyvéd vesz fel a másik szerződő feltöltő olyan díjakat, amelyek bírói megállapítás tárgyát képezik, de bíróilag megállapítva még nem voltak. Különösen a tömeggondnoki díjak megállapítása annyira officiózus tény, hogy a csődtörvény értelmében a tömeggondnoknak a hitelezők képviselőjére hivatott választmánnyal való megegyezése sem elegendő, hanem ahhoz bírói jóváhagyás szükséges és a csődbíróságnak joga van az egyezményileg megállapított díjak leszállításához is. Amennyiben, mint a Kúria mondja, nincs is tiltó jogszabály arra, hogy a vagyonfelügyelő vagy tömeggondnok díjait harmadik személy fizesse a saját vagyonából, ez a tétel csakis így szárazon, hogy úgy fejezzem ki magam, szövegbeli extractumában állhat csupán meg. De a felállított tétel tartalmilag merőben nélkülözi azt a causa debendi-t, amely a harmadik személyt a szokatlan és feltűnő összegű díjak elvállalására indította és nélkülözi azt a tényállást, hogy e díjak olyan szolgálatokkal kapcsolatban vállaltak el és fizettettek ki, melyeket nem a tömeggondnok, hanem a csődtömeg volt hivatva teljesíteni. Helyes a Kúria kijelentése, hogy egy magában a harmadik személy részéről történt kifizetés ténye nem tilos, de tilos — maga a megállapodás, amely egyebek között a köz megbízatás jogi természetével és officiozításával is ellenkezik.

A tiltó jogszabálynak a vagyonfelügyelői díjak dolgában való

érvényesülése az 1410/1926. M. E. sz. k.-e. rendelet 48. §-ában is megnyilatkozik, amely semmisnek nyilvánítja a vagyongfelügyelő és az adós vagy a *hitelezője* között a költségek összege tekintetében kötött megállapodást. A konkrét ügyben azonban a vagyongfelügyelői díjak bíróilag már meg voltak állapítva és így a m. kir. Kúriának állásfoglalása abban a tekintetben, hogy ezeknek a díjaknak a bérbeadó által való elvállalása a csődtömeget tehermentesítette, a vagyongfelügyelői díjaknak tömegtartozási jellege folytán nem kifogásolható, — *feltehető, hogy a tömegben volt fedezet a hátralékos tömeggondnoki díjakra*. Ügylátszik nem volt fedezet, mert az árverés után a felosztást eszközöző bíróság kötelezte a bérbeadókat arra, hogy a ki nem fizetett előnyös tartozások fejében bizonyos összeget fizessenek be a végrehajtási tömegbe; a kir. Itélőtáblának idézett ítéletéből pedig az tűnik ki, hogy a tömeggondnok a vagyongfelügyelői díjakra, mint tömegtartozásokra, a bérbeadóktól felvett 11.000 pengőt felerészben a többi, fedezetet nem nyert, de a vagyongfelügyelői díjakkal egyenlő rangsorban levő tömegtartozások rovására vette fel és ezért kötelezte a Tábla a tömeggondnokot a 11.000 pengős összeg 50%-ának letétbehelyezésére. A m. kir. Kúria ez alól is felmentette a tömeggondnokot elvi álláspontjából kifolyólag.

Ha a vagyongfelügyelői díjak egész hátralékára a csődtömeg vagyonában fedezet nem volt, akkor e díjaknak mint tömegtartozásoknak átvállalása és fizetése a bérbeadó részéről külön kedvezményt jelentett a tömeggondnok részére. A külön kielégítés tárgyát képező berendezési vagyontárgyak ugyanis csupán a Csődt. 55. §-ának korlátai között feleltek a szóbanforgó díjakért, tehát a dologi felelősség csakis a különvagyonra eső rész tekintetében kifejtett vagyongfelügyelői tevékenység arányában állott fenn; személyi felelősség a bérbeadókat nem terhelte. Éppen ezért a teljes átvállalás a fedezeti kérdéstől függetlenül is többletjuttatást foglal magában, melynek magyarázata csak a merő kedvezményezési szándékban kereshető.

Ami pedig a zárgondnoki díjakat illeti, furcsa circulus vitiozus-sal találkozunk. A zárgondnokság t. i. az ítéleti megállapítások szerint arra a hathavi időre vonatkozott, amely idő alatt a vállalat kényszerezése volt folyamatban és mely idő alatt a vagyongfelügyelet részben az OHE, részben — és vele párhuzamosan — a vagyongfelügyelő által is gyakoroltatott. A vagyongfelügyelő csakis e minősége folytán jutott az 1410/1926. M. E. sz. rendelet 21. §-a helyébe lépő 6340/1927. M. E. sz. rendelet 2. §-a értelmében a zárgondnoksághoz.

Ez a zárgondnokság azonban a vagyongfelügyelői ténykedés mellett semmiféle olyan lényegbevágó funkciót nem jelentett, amelyet a vagyongfelügyelői hatáskör, ne abszorbeált volna. A kényszerezéségi rendelet szerint ez utóbbi hatáskör speciálisan a vagyon feletti örökösre terjed ki, valamint a vagyon gondozására. Ezért állapította meg a bíróság a vagyongfelügyelői díjakat 27.000 pengőben. Ilyen körülmények között a zárgondnok számára valamely külön érdemleges tevékenység aligha maradhatott fenn. Ha ennek ellenére a bérbe-

adók a tömeggondnoknak a hátralékos vagyonfelügyelői díjakon kívül még 24.000 pengő zárgondnoki díjat is fizettek, ez olyan enormitás, melynek aggályos volta felett vitatkozni is felesleges. Semmi kétség, hogy a bérbeadókat nem is egyedül, hanem a többi végrehajtatókkal együtt terhelő zárgondnoki díjaknak 24.000 pengőben való elismerése, átvállalása és kifizetése messze meghaladta a lefoglalt külön vagyon tekintetében gyakorolható zárgondnoki tevékenység díjazásának normális összegét. Lehetetlen szemet hunyni afelett, hogy a túlnyomó részben merőben indokolatlan, aránytalanul nagy díjakban titkos vagy nem titkos ellenszolgáltatások lehetősége volt adva.

Még erősebben kidomborítja a bérbeadók és a tömeggondnok közötti megállapodásnak káros és az erkölcsi szabályokat is érzékenyen érintő jellegét a lefoglalt külön vagyont terhelő tömeggondnoki díjak elismerése 14.000 pengő összegben. A lefoglalt külön vagyona vonatkozólag a csődtömegnek gazdaságilag mérlegelendő vagyoni érdekei nem voltak. A berendezés a külön kielégítési jog folytán gazdaságilag nem tartozott a csődtömeg vagyonához s így ebben a tekintetben a csődtömeg érdektelen volt.

Hiába próbál egy tömeggondnok olyan vagyon tekintetében intenzív csődtömeggondnoki tevékenységet kifejteni, melyhez a csődtömegnek vagyoni érdekei nem fűződnek, az ilyen díjakat a bíróság nem állapítja meg. A konkrét ügyben a berendezési tárgyakra még szoros zár is fogyanatosított, azokhoz tehát hozzányulni sem lehetett és a csődeljárás alatti örködés funkciója merőben fizikai vagy alsóbbrendű tevékenység volt, melynek a külön vagyont terhelőleg 14.000 pengő erejéig való honorálása megdöbbentő és kiáltó példáját mutatja a causa suspectá-nak. Ha pedig közelebbről vizsgáljuk meg a részleteket, rájövünk arra is, hogy az a tevékenység, amelyért a tömeggondnoknak a bérbeadók 14.000 pengőt szavaztak meg, 1930. február 19-től, mint a csődnyitás napjától, egészen 1930. március 24-ig, vagyis a megállapodás létesítése napjáig, tehát mindössze 33 napig tartott. Tizennégyezer pengő, mint résztömeggondnoki költség 33 napra a tömeg szempontjából holtnak nevezhető tárgyak feletti örködésért oly összeg, mely a legelkényeztetettebb tömeggondnok igényeit is várakozáson felül kielégítheti. Szorongó érzés fogja el a jogászt, ha a szerződési szabadság oly értelmezésével találkozik, mint amilyen a m. kir. Kúria ítéletében jelentkezik. Nem szeretném, ha ez az ítélet praecedensül szolgálna és a tömegvagyon törvényes kiszolgáltatottságán felül az eddiginél is nagyobb mértékben válnék a hitelezők érdekeitől teljesen idegen érdekkör szabad vagy kisajátítható zsákmányává.

Eddigi fejtegetéseimben a ténybeli mozzanatok domináltak s igyekeztem bemutatni a társadalmi közfelfogást, mely jogi védelem után kiált és amely nem akarja az elfogadott erkölcsi alapelveket feláldozni. Most azonban az élő jogszabályokat aposztrofálok. Akár az adós, akár a hitelezők képviselőjének, akár „mandataire de la justice”-nek, vagyonkezeléssel megbízott állami közegnek tekintjük is.

a tömeggondnokot, hatásköre, jogai és feladatai tekintetében a megbízás, illetőleg a képviselőlet jogszabályai nyerne alkalmazást. A tömeggondnok megbízotti minősége nyer kifejezést pl. a hitelsértésről szóló 1932: IX. t.-c. 11. §-ában, mely a csődeljárásban az adós vagyonának kezelésével, gondozásával, vagy felügyeletével megbízott egyéneket, ha megbízatásuk körében akár a hitelezőknek, akár az adósnak tudva és akarva vagyoni kárt okoztak, hűtlen kezelés vétsége vagy büntette miatt bünteti. A Btk. 362. §-a egyenesen megnevezi a tömeggondnokot, mint olyat, aki idegen vagyon kezelésével lévén hivatásilag megbízva, ellene hűtlen kezelés esetén a bűnvádi eljárás hivatalból indítandó meg. A magyar bírói gyakorlatot és a nyugateurópai jogrendszereknek megfelelő jogszabályt pregnánsan fejezi ki a magyar magánjog törvényjavaslatának 1622. §-a, melynek értelmében a *megbízotti köteles megbízójának mindazt kiadni, amit a megbízás teljesítése céljából megbízójától vagy az ügyvitel következtében máshonnan kapott*. A német birodalmi törvénykönyv 667. §-a ugyanezt mondja ki: „Der Beauftragte ist verpflichtet dem Auftraggeber alles, was er zur Ausführung des Auftrages erhält und was er aus der Geschäftsbesorgung erlangt, herauszugeben.“ — A svájci szövetségi törvény 399. §-a a képviselő, illetve megbízott által szerzett testi dolgokat, tehát pénzeket is ipso facto a megbízott tulajdonának tekinti. — A német törvény a szerzés dologi hatályának elismerésében nem megy ugyan ily messzire, de viszont jogot ad a megbízónak nemcsak az elszámoltatásra, hanem a megbízás körében a megbízott által szerzett dolgok kiadásának követelésére. A francia Code Civil 1993-ik §-a klasszikusan illik a fent tárgyalt curiai esetre. Ez a törvény kimondja, hogy minden megbízott köteles az ügy viteléről számot adni és megbízójának mindazt jelenteni, amit az ügyvitelből kifolyólag kapott, *még abban az esetben is, ha az, amit kapott, egyáltalában nem is illette meg a megbízót*. A francia bírói gyakorlat kifejezetten kimondja, hogy ezen számadási kötelezettség kiterjed mindenféle dolgokra, tehát olyan pénzekre is, amelyeket a harmadik személy kötelezettség nélkül fizetett a megbízottnak.

A magyar magánjogi törvénykönyv javaslatának a képviselőletről szóló fejezetében pedig (1023. §.) az a rendelkezés foglaltatik, hogy amennyiben a képviselő a közte és képviselője között fennálló jogviszonynál fogva utóbbi részére volt köteles az üzletet megkötni, vagy ha a megbízott a szerződészerű ellenértéket a másik fél részére a képviselt vagyonából szolgáltatva, úgy a szerződés alapján a másik fél ellen támasztható követeléseket engedményezés nélkül is a képviselt fél követeléseinak kell tekinteni.

Ami a magyar bírói gyakorlatot illeti, a 150. sz. E. H. szellemével a döntés sehogysen egyeztethető össze. A hivatkozott elvi határozat szerint „a bízalmon alapuló megbízási viszony természetéből következik, hogy az, aki más ügyének ellátására vállalkozott, attól a harmadiktól, akivel a megbízásból kifolyólag a megbízó érdekében ügyletet létesíteni kíván, a maga részére jutalmat, vagy egyéb előnyt

megbízójának tudta és hozzájárulása nélkül ki nem köthet és amennyiben ezt megteszi, a megbízottnak ez a cselekménye a megbízással járó köteles hűség és tisztesség megsértésének tekintete alá esik. Az elvi határozat az ügyleti megbízottra vonatkozik, de nyilván a megbízottra reá rótt hűségi kötelezettség terheli a nem ügyletileg, hanem közhatóságilag kirendelt megbízottat, tehát a tömeggondnokot is. Beck Salamon Érdekeszme töredékek című tanulmányában beható fejtegetés tárgyává teszi azt a jelenséget, amit ő érdekelnyomásnak nevez. Hivatkozik Emil Steinbachnak az osztrák közgazgatási bíróság volt nagytekintélyű elnökének könyvére, amely a megbízási és hasontermészetű, szintén hűségi kötelezettséggel járó jogviszonyokra azt a generális tételt állítja fel, hogy a megbízott etc. el van tiltva saját érdekének érvényesítésétől, amint Steinbach könyvének vonatkozó fejezetcíme mondja, „Verbot der Verfolgung des eigenen Vorteils”; ugyanezen hűségi kötelezettséggel járó jogviszonyokra már Ihering írta: „Hier beginnt der Dolus schon mit der Verfolgung des eigenen Vorteils”. Dr. Beck Salamon, akinek a tanulmányából a fenti idézeteket vettük (48—51. lap) helyesen utal arra is, hogy az ilyenmű helyzetet „átszövi, átlengi a turpis causa, amelyet a bíróság függetlenül attól, hogy a megalapodással a megbízó érdeke sértetett meg... hivatalból észlel”. A 150. sz. E. H.-ban lefektetett erkölcsi elvekkel aligha egyeztethető össze, hogy az a juttatás, amelyet az elvi határozat erkölcsileg megbélyegez, annak a kezén maradjon, akihez ez turpis causa révén jutott. Ugyancsak Beck Salamon tanulmánya idézi a 150. sz. E. H. továbbfejlesztéseként a Kúria P. VI. 14/1925. sz. határozatát, amely kifejti, hogy a megbízott eljárása a turpis causától akkor sem mentesül, ha a megbízó tudott ugyan a megbízott által saját javára kikötött díjazásról, de ennek nagyságát nem ismerte. A mi esetünkre igen találó Beck fejtegetése, hogy „a megbízót a kikötött díjazás nagyságának elhallgatásával történő közlés esetleg meg is tévesztheti és a megbízó jóhiszeműleg tételezi fel, hogy a megbízott a szokásos és indokolható keretek között mozgó díjazást kötött ki magának a harmadiktól, holott eshetőleg a kikötött díjazásnak a szokásos meghaladó mértéke már a megbízó érdekeinek, ha nem is teljes elárulásáért, de nem teljes erélyű érvényesítéséért adott megvesztegetés számba megy, és amely túlzott mérvű számszerű díjazás ismerete esetén, a megbízó talán észbekapott volna, hogy az ő bőrére történik a vásár.

E jogelvek eléggé tanulságosak s prima facie világossá teszik, hogy az adott esetben a tömeggondnok, jöllehet saját személyében szerződött, de a csőd vagyontárgyaira vonatkozólag, köteles volt a csődtörvény értelmében a kapott költségösszegek tekintetében elszámolni s a pénzeket a csődtömeg részére kiadni, még pedig tekintet nélkül arra, vajjon a kérdéses szerződéssel feladta-e a csődtömegnek valamely jogát vagy sem. Csődtörvényünk általánosan ismert számos fogyatkozása és organikus elhibázottsága mellett valóban kétségbe kellene esnünk, ha azon a területen, amelyen a ma érvényes általános

jogszabályok alapján a hitelezők védelme a tömeggondnoki túlkapások ellen még lehetséges, le kellene mondani erről a jogvédelemről és nagyon szomorú volna, ha csupán a tömeg sérelmére elkövetett visszaélések perrendszerű bizonyítása szolgáltatna jogalapot a tömeggondnok elszámoltatására és az általa felvett pénzek kiadásának követelésére. Ilyen exterritoriális jogokat a tömeggondnok részére kene-
dálni nem lehet és nem is szabad.

Az ismertetett csődügy egyébként felhívja a figyelmet egy eddig eléggé nem méltatott csődügyi anomáliára is. Értem a választmányi tagok inkompatibilitásának kérdését. Nem akarom itt érinteni a csőd-választmányoknak többnyire tapasztalt inertiáját és közömbösségét. Azt sem, hogy a csődjogi gyakorlatban a kelleténél többször a tömeggondnok képeire teremtett választmányok öntudatlan és engedelmes esz-
közze válnak egynémely tömeggondnok kezében. A választmány megválasztásának rendszere és a hitelezők közönye folytán a választmányok a kollegialitás béklyóinak hatása alatt is ritkán válnak a hitelezők valódi érdekeinek képviselőivé; a csődtörvény által a választmányra rótt ellenőrzési kötelezettség pedig a gyakorlatban többnyire illuzóriussá válik. A választmányi tagság nobile officiuma keserű gyümölcsöket termelt. Ehelyütt azonban éppen a m. kir. Kúria által eldöntött eset aktualitásánál fogva felhívom a figyelmet arra, hogy a választmányi tagságnak a Cst. 97. §-ában körülírt inkompatibilitási esetei teljesen elégtelenek, mert csupán a közadósoknak a törvényben felsorolt rokonai záratnak ki a tömeggondnokságból, vagy a választmányi tagságból. Ellenben azt az inkompatibilitást, amely a tömeggondnok ellenőrzésére hivatott csődválasztmány és a tömeggondnok között számos variációban felmerül, a csődtörvény figyelmen kívül hagyta. Benne lehetnek a választmányban a tömeggondnok legközelebbi rokonai, ha azok hitelezők vagy hitelezők ügyvédei. Benne lehetnek a választmányban azok a hitelezők vagy ezeknek képviselői, akik egyébként a csődtömeggel szerződő ellenérdekű feleket is képviselik. És benne lehetnek pl. azon hitelezők, akik külön kielégítési jogot vindikálnak, mely jog az általános hitelezői érdekekkel összeütközésbe juthat. És benne lehetnek pl. a csődbejutott részvénytársaság választmányában olyan jogi képviselők, akik az igazgatósági tagokat saját pereikben képviselik. A konkrét ügyben a bérbeadóknak jogi képviselője volt a választmány egyik tagja és az odioso ajánlatot előttemező tanúként éppen ezen választmányi tag írta alá. Ez volt az a választmány, amely tudomásulvette a tömeggondnoknak a bérbeadókkal kötött furcsa szerződését. Az inkompatibilitásnak számos más személyi és tárgyi variációja van és ne csodálkozzunk azon, ha efféle választmányi inkompatibilitások számos magánjogi és bűnjogi bonyodalmat teremtenek. Az összeférhetlenségi kérdés tengelyében ne csak a közadós, hanem a tömeggondnok is álljon, akinek személyéről bátran elmondhatjuk, hogy ő a csődügynek tulajdonképeni érdekeltje, aki mellett a közadós és a hitelezők rendszerint teljesen eltörpülnek. Még a külön kielégítési joggal bíró hitelezőknek érdeke-

sem dominálja annyira a csődöt, mint a tömeggondnok szempontja és érdeke.

Vajjon mikor fog ráérni a törvényhozás arra, hogy a csödtörvénynek már annyira előkészített gyökeres reformjával foglalkozzék?

Kétes és behajthatatlan követelések a mérlegben.

A T. H. Ö. 14. §. 1. bekezdése 6. pontja szerint nem szabad az adóalaphoz hozzászámítani a behajthatatlan vagy kétes követelések címén veszteségként leírt vagy tartalékolts összegeket.

A szöveg tehát különbséget tesz behajthatatlan és kétes követelés között. Az utasítás a különbséget abban látja, hogy az előbbire nézve bizonyos, hogy az adóstól semmit sem lehet behajtani, a kétes követeléseknél pedig csak az bizonyos, hogy az adós rossz viszonyok között van és nem remélhető, hogy a követelés a maga egészében behajtható lesz. Kétes például a követelés, ha az adós kénszeregyességben van, vagy ellene más követelések miatt vezetnek végrehajtást.

A behajtási lépések eredménytelen voltának igazolását megkövetelni és ezzel a hitelezőt az adós elleni kíméletlen eljárásba belekényszeríteni, bizonyára túlzás. De ettől a pénzügyi hatóság el is tekinthet, miután az utasítás szövege inkább példálódzó és nem taxatív felsorolás. Ezzel a helyesbítéssel normális viszonyok között a vázolt ellentétbeállítás megfelelő lehetett, ha a behajtási lépéseket sem jogszabályok, sem pedig a gazdasági viszonyok nem korlátozták. De a mai viszonyok között az utasítás ismertetett példálódzó felsorolása alapján a behajtási lépések megtételét vagy eredményét elbírálni alappá tenni, bizonyára nem helyes. Kellően biztosított követelésnél is a behajtási lépések korlátozása folytán előállhat oly helyzet, amely mellett, ha nem is a leírás, de a tartalékolás feltétlenül indokolt.

A külföldi pénznemekben vállalt, vagy a transfermoratorium alá eső záloglevél- és kötvénykibocsátás alapját képező tartozásokra nézve a 4500., 4550. és 6900/1931. M. E. rendeletek fizetési tilalmakat állítottak fel. A 7600/1933. M. E. rendelet a törlesztéses dollárkölcsonök tekintetében korlátozza a hitelezőt, Nem lehet az adós ellen fellépni, ha ő nem aranydollárnak, hanem a papírdollárnak megfelelő árfolyamot helyez letétbe. Kamat címén sem az eredetileg kikötött 7, vagy 7½ %-ot, hanem csupán 5 %-ot kell letétbehelyezni. Az adós teljesítése nem fizetés, hanem csak letétbehelyezés. Éppen úgy, mint a követelések alapján kibocsátott címletek szelvényértékének a külföldi hitelezők alapjába történt beszolgáltatása is csak letétbehelyezés. A jövő fejleményei itt előre nem tekinthetők át. E helyzetből veszteségek származhatnak anélkül, hogy az adós rosszá válnék. Fokozza a veszteség lehetőségét az általános valutáris ingadozás. Az adósok részéről állandó az erőfeszítés a valorizációs klauszulák megbontására. A pénznemek egymáshoz való viszonyában is